

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa palkkatuetta työtä ja työssäoloa koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa työllistämismääräysten ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

-

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloa ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnoista poikkeuksista?

-

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Perustuslaki on pyritty laatimaan noudattaen kansainvälisesti tarkasteltuja ihmisoikeuksia. Pakkotyö on kielletty. Ihmistä ei voi oikeudessa tuomita työstä kieltäytymisestä rangaistuksena työhön. Kysymyksiä herättää, missä määrin hallintomenettelyssä näin voi tehdä rikkomatta ihmisoikeuksia. Tätä dilemmaa moderni Suomi on lähtenyt purkamaan määrittelemällä uusiksi työn käsitettä, jakamalla sen lisäksi aktivoimisen, kuntoutumisen, osallisuuden ja toimeliaisuuden käsitteisiin, sekä edelleen vajaakuntoisuuden ja osa-työkyvyn käsitteisiin. Tällä on kahtalaisia vaikutuksia, joista ensimmäinen kehityssuunta on se, että ihmisen on vaikeampi tulla määritellyksi muuksi kuin työvoimaan kuuluvaksi, myös silloin kun hänen terveydentilansa sitä edellyttäisi. Jälkimmäisessä kehityssuunnassa on päädytty keskustelemaan osallistumistulosta.

Julkista taloutta voidaan parantaa merkittävästi asertiivisuuden ja itseohjautuvuuden lisäämisellä systeemissä kun tietyt virheelliset signaali vaikutukset korjataan. Verokohtelua on tarkasteltava sen osalta, että virheellinen signaali vaikutus suhteessa ansiotulon tulonhankkimisvähennyksiin poistuu. Yksilöiden asertiivisuutta tulee edistää, vähentämällä lamaavaa systeemistä asymmetrisyyttä. Järjestelmää pitää keventää niin, että itseohjautuvuus lisääntyy ja sekundaariseksi mielletty, mutta tosiallisesti primaarissa asemassa oleva velvoittavuus, joka ylläpitää haitallista tunteensiirtoa kansalaisyhteiskunnassa, vähenee.

On jossain määrin systeemin tarkoituksenmukaisuuden vastaista ensin ilmoittaa työmarkkinatuen etuusmääräksi bruttotaso ja verottaa siitä huomattava osa pois, jolloin vaikka bruttomäärä on iso, on sen käyttövaravaikutus huomattavasti alle Euroopan sosiaalisen perusoikeuskirjan vaatimusten. Toisaalta tällä on myös huomattava kielteinen signaali vaikutus toimeliaisuuden kannalta. Tarvittavat muutokset asiaan tulisi tehdä kiireellisesti, niin että se paremmin vastaisi yleismaailmallista sosiaaliturvan käsitettä jonka perusturvakäsite on määritelty käyttövarana. Sosiaaliturva on ihmisten elämisen käyttövaran turvaamista - myös OECD:n perusturvakriteeristöissä on kyse brutto ja nettotulokäsitteiden sijaan elämisen käyttövarasta. Käyttövaran tarkastelu on senkin puolesta merkityksellistä, että ILO:n sopimuksen nro 102, sekä Euroopan neuvoston Euroopan sosiaalikomitean sosiaalisen peruskirjan määritelmä ekvivalentista mediaanitulosta perustuu käyttövaran käsitteeseen.

Tulomuotojen verotuksen harmonisointia ja etuuslajien tiivistämistä tulisi tarkastella. Työnteon kannustavuutta on tarkasteltava kokonaisuutena. On tietenkin hyvä, että työntekoon on itsessään verokannustin vähennysten kautta - varsinainen merkittävä ongelma on sen täysin puutteellinen tiedostettavuus ja läpinäkyvyys.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

-

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

Ihmisten työllistymisen mielekkyyden voidaan lisätä velkaneuvonnan ja järjestelyn keinoin. Sosiaalityön tulee keskittyä ensin kartoittamaan ylivelkaantuneisuus, velkajärjestely ja muut asiat, jotka kuntouttavat elämään, ennen työelämävalmiuksien ja ammatilliseen kuntoutukseen selvittämistä. Monilla on kannustin kateissa, ei halu, vaan mielekkyys. Mikäli uudistuksen pyrkimys on osallisuuden kannustavuuden lisääminen, tulisi uudistuksessa tehdä tarvittavat, mutta varsin pienet tarkastelut myös verotuksen osalta, sekä ulosoton ja sosiaalityön tiettyjen osien, ja etenkin velkaneuvonnan osalta.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

-

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Politiikkatavoitteena täystyöllisyys on työllistämistotalitaristinen. Vaikka tarkoituksena olisi kestävä inklusio ja itseohjautuvuus, johtaa tämä usein toimeenpaneavassa viranhaltijatoimessa näennäisaktivoivaan tempputyöllistämiseen.

Työvoimapalveluiden piirissä on Suomessa korostuneen paljon sellaisia, jotka eivät sinne terveytensä ja toimintakyvynsä perusteella kuulu. Täysimittainen politiikkatavoite jota seurataan, johtaa toimeenpaneavassa viranhaltijatoimessa menettelytapavalintaan, joka aiheuttaa ihmisten kärsimystä sanktioivien toimeentuloturvaleikkausten muodossa.

Ihmisvaikutukset on lueteltu pitkälti kohdassa 4.2.2. ja rakennepoliittisten toimien seuranta varten on erillinen verkkosivu.

Mikäli vammaiset nyt ryhmänä ovat Orpon hallituksen työllistymisen rakenteellisten toimien tavoiteseurannan kohteena, on se hieman erikoista.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Vammaisten yleismaailmallinen säännöstö lähtee valtioiden velvollisuudesta turvata vammaisten osallistumismahdollisuus työhön. Ne on kirjattu vammaisten oikeuksina. Suomessa asia käännetään velvoittavuudeksi samalla tavalla kuin sosiaaliturvassa yleisemmin osallistavuus eli vastikkeellinen ja kannustava sosiaaliturva tarkoittaa lopulta pakkoa sanktion uhalla. Suomessa hallinnon suunnitelmaperiaatteen valittu tulokulma vaikuttaa siihen, että poliittistaloudellisten ideologioiden mukaan, työttömyys- ja sosiaaliturvan erottaminen tai samaistaminen muuttuu milloin mitenkin. Välillä on havaittavissa motiivi pitää ne erillään, välillä samana, riippuen siitä, miten velvoittavuutta ja säästöjä valtiontalouteen saadaan ulotettua. Tämä on vastoin kansainvälisiä sopimuksia. Sosiaaliturvaan ulotetaan työmarkkinasääntelylle ominaisia piirteitä joita sinne ei sinällään kuulu. Näistä käytetään nimitystä: kannustava.

Jatkossa tulisi nykyistä selvemmin erotella työmarkkinan, välityömarkkinan, sosiaalityön ja sosiaaliturvan käsitteet ja niiden väliset distinktiot. Nyt kaikkea uhkaa niputus yhdeksi osallisuuden termistöksi. On oltava hyvin tarkka, että osallisuuskäsite ei muodosta tilannetta, joka on ILO:n sopimusten vastainen.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäoloelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Liukkonen Kenneth
Miesten hypogonadikuntoutujien järjestö ry